

Skriftlig redegørelse

(Redegørelsen er optrykt i den ordlyd, hvori den er modtaget).

Redegørelse af 2/10 19 om samarbejdet i Arktis.

(Redegørelse nr. R 2).

Udenrigsministeren (Jeppe Kofod):

1. INDLEDNING

Formålet med denne redegørelse er at orientere Folketinget om Kongeriget Danmarks konkrete indsatser i Arktis siden sidste redegørelse med særligt fokus på det internationale arktiske samarbejde. Redegørelsen er samtidig en årlig redegørelse for gennemførelsen af Kongerigets Arktiske Strategi 2011-2020. Redegørelsen ligger i forlængelse af tidligere redegørelser fra 2011-2018 om det internationale arktiske samarbejde. Aktiviteter, der relaterer sig til forholdet mellem Danmark og henholdsvis Grønland og Færøerne, behandles i regeringens årlige redegørelse om rigsfællesskabet (R 17/2019). Der er samtidig taget højde for, at regeringens redegørelse om udvalgte internationale organisationer, herunder det nordiske samarbejde (R 13/2019), også behandler emner, der har relation til samarbejdet i Arktis. Redegørelsen illustrerer Kongeriget Danmarks brede engagement i den arktiske region.

Arktis har igennem de seneste år oplevet en stadig stigende global interesse ikke mindst henset til, at temperaturen stiger to-tre gange hurtigere i Arktis end på kloden som helhed. Det medfører voldsomme ændringer i de naturgivne forhold og dermed levevilkårene i Arktis, men har også store globale konsekvenser i form af f.eks. havstigninger, ændrede globale miljø og klimaforhold og en øget stormagtsinteresse for regionen. I Arktis medfører klimaændringerne samtidig, i takt med at regionen bliver mere tilgængelig, at der opstår nye økonomiske muligheder, f.eks. i form af nye sejlruiter og udvinding af naturressourcer.

Interessen for den arktiske region forventes i de kommende år at stige som følge af både klimaændringer og nye økonomiske muligheder, men også pga. regionens stigende geopolitiske betydning for den strategiske balance mellem USA, Rusland og Kina. Uenigheder og konflikter med udspring i andre dele af verden kan dertil også komme til udtryk i Arktis, idet regionen ikke længere kan adskilles fra den stormagtskonkurrence, der også gør sig gældende i andre regioner.

De arktiske stater har alle øget deres militære tilstedeværelse i regionen, herunder bl.a. med sigte på suverænitets-hævdelse, overvågningsopgaver samt civile opgaver såsom bl.a. redningsoperationer. Særligt Rusland prioriterer militær udbygning i Arktis og er i færd med at konsolidere sin militære stilling langs Ruslands nordlige flanke. Udbygningen er primært defensiv, men rummer i stigende grad også elementer, der kan anvendes til offensive operationer. Indtil nu har der været begrænset kinesisk militær aktivitet i Arktis. Det er

dog indtrykket, at Kinas militær søger at styrke sin viden om Arktis.

Kinas og andre ikke-arktiske staters interesse for regionen er i udgangspunktet legitim og velkommen i mange sammenhænge og kan bl.a. understøtte bæredygtig økonomisk udvikling og forskningsaktiviteter. Det er dog afgørende, at det foregår i overensstemmelse med internationale spilleregler og med blik for de arktiske staters særlige rolle, samt at interessen ikke leder til potentielle sikkerhedsrisici.

Samlet set er Kongerigets og de øvrige arktiske staters målsætning om lavspænding udfordret, og det er nødvendigt for Kongeriget at forholde sig til den geopolitiske udvikling og de udfordringer, den medfører. Det er i den forbindelse en afgørende prioritet for Kongeriget fortsat at arbejde for et godt og konstruktivt internationalt samarbejde, herunder gennem Arktisk Råd. Dertil vil Kongeriget fremme den sikkerheds- og forsvarspolitiske dialog med partnere og allierede om udviklingen i regionen.

Med den voksende globale interesse for Arktis er det vigtigt, at Kongeriget som en stærk partner i det arktiske samarbejde fremmer sine mærkesager om bæredygtighed og økonomisk udvikling til gavn for indbyggerne i regionen. Kongeriget Danmarks Strategi for Arktis 2011-2020 fokuserer såvel på håndteringen af udfordringerne, som på potentialerne i Arktis. Arbejdet med at formulere en ny arktisk strategi for Kongeriget fra 2020 er igangsat på embedsmandsniveau i Danmark, Grønland og Færøerne.

For at styrke det arktiske samarbejde internt i rigsfællesskabet afholdtes »Arktisk Dialogmøde« for anden gang den 12. december 2018, hvor embedsmænd fra Danmark, Grønland og Færøerne drøftede Kongerigets arktiske prioriteter. Mødet blev afholdt i Nuuk, og i 2019 planlægges Arktisk Dialog at finde sted på Færøerne i slutningen af året.

2. INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM ARKTIS

Blandt de arktiske stater er der enighed om at fastholde en dialog om konkrete arktiske problemstillinger både mellem staterne og inden for de etablerede arktiske fora. Kongeriget har løbende dialog og konsultationer på embedsmandsniveau med arktiske stater og observatørstater. Der har siden sidste redegørelse været gennemført bilaterale arktiske konsultationer med Canada, Island, Kina, Japan, Sydkorea, Norge og Rusland.

2.1 Arktisk Råd

Arktisk Råd er det primære forum for drøftelse af arktiske spørgsmål. Sikkerhedspolitik er specifikt undtaget fra Arktisk Råds mandat, men samarbejdet i Arktisk Råd bidrager i høj grad til at understøtte lavspændingsmålsætningen. Kongeriget har i det hele taget som en arktisk stat en klar interesse i, at det arktiske samarbejde er fast forankret i en multilateral ramme. I tæt dialog med repræsentanter for regionens oprindelige folk og med deltagelse af en række observatørstater og organisationer samarbejder de otte arktiske stater

om en lang række emner, herunder miljøbeskyttelse, natur, klima, sundhed, marint samarbejde og bæredygtig økonomisk udvikling i Arktis. Island varetager i perioden 2019-2021 formandskabet for Arktisk Råd med fire overordnede prioriteter: 1) det arktiske marine miljø 2) klima og grøn energi 3) befolkningen i Arktis og 4) et stærkere Arktisk Råd. Efter Island overtager Rusland formandskabet. Som hidtil deltager Kongeriget i Rådets arbejde som én delegation og taler med én stemme på grundlag af løbende forudgående koordinati-on mellem de tre rigsdele.

Samarbejdet i Arktisk Råd udmøntes af seks arbejdsgrupper, der gennem arbejdsprogrammer og ministermødernes erklæringstekster modtager deres mandater og konkrete arbejdsopgaver: 1) Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), der leverer videnskabeligt baserede vurderingsrapporter om arktiske miljø- og klimaforhold; 2) Arctic Contaminant Action Programme (ACAP), der understøtter konkrete forureningsindsatser i Arktis; 3) Emergency Prevention Preparedness and Response (EPPR), der samarbejder om akutte forureningsproblematikker (f.eks. oliespild), eftersøgning og redning, det nukleare beredskabsområde samt naturkatastrofer; 4) Protection of the Arctic Marine Environment, der samarbejder om beskyttelsesstrategier for og bæredygtig udvikling af marine arktiske områder (PAME); 5) Conservation of Arctic Flora and Fauna, der samarbejder om arktiske biodiversitetsforhold (CAFF); og 6) Sustainable Development Working Group (SDWG), der har til opgave at udvikle redskaber, som kan styrke en bæredygtig økonomisk, social, kulturel, miljømæssig og sundhedsmæssig udvikling med respekt for oprindelige folks rettigheder. Arbejdsgrupperne skal samtidig bidrage til at opfylde FN's Verdensmål på det arktiske område. Grønland varetager rollen som delegationsleder i CAFF og SDWG. Derudover fortsætter ekspertgruppen om metan og sodreducerende tiltag, der blev nedsat i 2015, sit arbejde under det islandske formandskab.

Det 11. ministermøde i Arktisk Råd blev afholdt den 6.-7. maj 2019 i Rovaniemi, Finland, med deltagelse af udenrigsministre fra alle de otte arktiske stater. Kongeriget deltog i ministermødet ved den danske udenrigsminister, den grønlandske Naalakkersuisoq (landsstyremedlem) for Uddannelse, Kultur, Kirke og Udenrigsanliggender og den færøske landsstyremand for Udenrigs- og Erhvervsanliggender. For første gang siden Rådets etablering opnåede man ikke enighed om en ministererklæring, hvor det særligt var vanskeligt at skabe enighed om klimapolitikken. På mødet blev der således alene underskrevet en fælles ministerudtalelse, hvor de arktiske staters lederskab i Arktis understreges, de oprindelige befolkningers rettigheder anerkendes, og de arktiske staters Senior Arctic Officials (SAOs) instrueres om at fortsætte deres strategiske arbejde med henblik på at give retning og forbedre effektiviteten af Arktisk Råd. Ministerudtalelsen blev suppleret af en erklæring fra det finske formandskab, som redegør for resultater i de forgangne to år og henviser til, at flertallet af arktiske stater ("a majority of us") ønsker centrale referencer til klima og klimaforandringer. Arbejdet med at udforme en strategiplan for Arktisk Råd fortsætter, da det ikke lykkedes at opnå enighed herom forud for ministermødet.

På mødet godkendte ministrene SAOernes rapport og dermed de toårige arbejdsplaner for arbejdsgrupperne samt budgettet for Arktisk Råds sekretariat, som ligeledes omfatter budgettet for sekretariatet for oprindelige folk. Ministerudtalelsen og godkendelsen af rapporten fra SAOerne sikrer det fælles fodslag og er en afgørende ramme for det islandske

formandskab i videreførelsen af Arktisk Råds arbejde i de kommende to år.

Aktuelt har 39 lande, internationale organisationer og NGO'er observatørstatus i Arktisk Råd. Observatøernes arbejde og indsats evalueres løbende. På ministermødet blev International Maritime Organization (IMO) optaget som ny observatør. Samtidig ophørte National Geographic Society, efter eget ønske, med at være observatør i Arktisk Råd. Herudover underskrev Arktisk Råd og Arktisk Økonomisk Råd en samarbejdsaftale i margenen af ministermødet.

2.2 Ilulissat-erklæringen

Ilulissat-erklæringen, der fastslår, at uenigheder i Arktis skal løses på baggrund af folkeretten, udgør sammen med arbejdet i Arktisk Råd en af hjørnestenene i det arktiske samarbejde. På Kongerigets initiativ blev der afholdt et højniveau-møde for erklæringens 10-års jubilæum den 23. maj 2018 i Ilulissat, Grønland. På mødet genbekræftede de arktiske kyststater (Canada, Kongeriget Danmark, Norge, Rusland og USA) deres støtte til den erklæring, som de underskrev i 2008. Samtidig var deltagelse fra de øvrige arktiske stater og repræsentanter for de oprindelige folk med til at understrege opbakningen blandt alle medlemmerne af Arktisk Råd til erklæringens principper. Det vil for Kongeriget fortsat være vigtigt at arbejde for opbakning til Ilulissat-erklæringens forpligtelser og principper om fred, dialog og lavspænding, samt fremdrift i det internationale arktiske samarbejde. Dette er ikke blevet mindre vigtigt i lyset af den geopolitiske udvikling.

2.3 Det arktiske ocean

Naalakkersuisut var vært for underskrivelse af Aftalen om Højsøfiskeri i det arktiske ocean i Ilulissat den 3. oktober 2018. Aftalen er indgået mellem de arktiske kyststater (Canada, Kongeriget Danmark for så vidt angår Grønland og Færøerne, Norge, Rusland og USA) og fem større aktører på fiskeriområdet (EU, Island, Japan, Kina og Sydkorea). Det er aftalens formål, at der ikke iværksættes fiskeri i højsødelen af det arktiske ocean, førend der er tilstrækkelig videnskabeligt grundlag for, at det kan ske på bæredygtig vis. Aftalen træder i kraft, når alle ti parter har afsluttet deres ratifikationsprocedure.

2.4 EU

Arktis er i stigende grad højt på dagsordenen i EU, og såvel Europa-Kommissionen som medlemslandene udviser tiltagende interesse for regionen. Det er ikke mindst tilfældet i andet halvår af 2019, hvor Finland har overtaget EU-formandskabet. Arktis indgår som et centralt element i det finske formandsskabsprogram, hvor det er Finlands intention at påtage sig en ledende rolle i at styrke EU's Arktispolitik. Målsætningen forventes bl.a. udmøntet på et højniveauarrangement i november om "Clean and Global North". Dertil har Kommissionens tænketank ESPC i juli 2019 udgivet en analyse af EU's muligheder for strategisk engagement i Arktis. Analysen opfordrer EU til at opprioritere Arktis som politikområde. Dette foreslås bl.a. gjort ved at forankre Arktis hos én Kommissær, i højere grad at indtænke arktiske dimensioner i EU's sektorpolitikker samt at øge EU-koordinationen vedrørende arktiske spørgsmål. Analysen blev drøftet blandt EU's medlemslande på det uformelle udenrigsministermøde, Gymnich, den 29.-30. august, hvor Arktis var på dagsordenen. Det tilfalder den nye Kommission at tilrettelægge en eventuel opdatering af EU's Arktispolitik, samt definere i

hvilket omfang en sådan vil tage udgangspunkt i EPSC analysen.

EU afholder den 3.-4. oktober 2019 et EU-Arctic Forum i Umeå, Sverige, med Europa-Kommissionen, den Fælles Udenrigstjeneste og Sverige som værter. Der tilstræbes en dialog mellem repræsentanter fra EU-medlemslande og andre arktiske aktører, herunder organisationer, vedrørende EU's engagement i Arktis. Drøftelserne forventes særligt at fokusere på internationalt samarbejde, klima- og miljø, bæredygtige investeringer i Arktis og oprindelige folk.

2.5 Arktisk samarbejde i nordisk regi

Nordisk Ministerråds arktiske samarbejdsprogram "Nordisk Partnerskab for Arktis" for perioden 2018-2021 har bæredygtig udvikling i Arktis som det overordnede formål. Der sker med afsæt i fire hovedtemaer: "Peoples", "Planet", "Prosperity" og "Partnerships". Sigtet med programmet er at skabe en klarere forbindelse til globale processer som 2030-agendaen og FN's Verdensmål. Danmark vil være med til at drive dette arbejde videre, når Kongeriget i 2020 har formandskabet for Nordisk Ministerråd.

I 2019 omfatter det arktiske samarbejdsprogram en åben pulje på 6,5 mio. kr. samt en (lukket) pulje for politiske prioriteringer (i alt 2 mio. kr.). Kongeriget har i samarbejde med Island i 2019 fået tildelt støtte under den politiske pulje til at styrke indsatsen for unge i Arktis, herunder afholdelsen af en innovationskonkurrence, der skal samle unge iværksættere på tværs af den arktiske region. Desuden har Færøernes Universitet modtaget midler til at afholde en Green Growth konference, som er afholdt i september 2019 på Færøerne.

3. SPECIFIKKE INDSATSOMRÅDER

3.1 Bæredygtig økonomisk udvikling

Siden seneste redegørelse har Kongeriget Danmark iværksat flere initiativer med henblik på at sætte særligt fokus på økonomisk udvikling til gavn for befolkningerne i Arktis. I december 2018 blev en ekstern konsulentrapport om virksomhedsfinansiering i Arktis lanceret. Rapporten kortlagde nationale og internationale finansieringsfaciliteter og kom med en række anbefalinger om initiativer vedr. investeringsklima og fremme af grænseoverskridende erhvervssamarbejder i og om Arktis. Rapporten er blevet præsenteret ved flere lejligheder bl.a. for Arktisk Råds arbejdsgrupper og Arktisk Økonomisk Råd som et værktøj, der kan inspirere og sætte fokus på bæredygtig økonomisk udvikling af Arktis i det fremadrettede arbejde. Som opfølgning på en af anbefalingerne i rapporten om at styrke indsatsen for unge entreprenører i Arktis er der taget initiativ til at forberede og afholde en innovationskonkurrence inden udgangen af næste år. Konkurrencen skal samle unge iværksættere på tværs af den arktiske region. Begge disse initiativer er konkrete bidrag til at fremme bæredygtig udvikling for befolkningerne i Arktis.

3.2 Taskforce om forbedret kommunikationskapacitet i Arktis

Grønlands Selvstyres Forbruger- og Konkurrencestyrelse har haft rollen som co-chair i Arktisk Råds taskforce om forbedret kommunikationskapacitet i Arktis. Styrelsen for Forskning og Uddannelse har, i sin kapacitet som koordinator for rumområdet i Danmark, varetager rollen som delegationsleder for Kongeriget Danmarks deltagelse i taskforcen. Effektive kommunikationsformer er en forudsætning for den økonomiske udvikling i Arktis og for den socio-økonomiske udvik-

ling, herunder indsatsen for at søge at begrænse affolkningen af landområderne. Arbejdsgruppen afrapporterede til Arktisk Råd i foråret 2019. Der arbejdes i Arktis Råd indtil videre med et amerikansk forslag om at udnævne en særlig repræsentant fra industrien, som skal arbejde for, at arktiske behov i forhold til telekommunikation bliver fulgt op af den private sektor. Forslaget mangler dog finansiering.

3.3 Klima

På grund af en række tilbagekoblingsmekanismer i klimasystemet forstærkes klimaforandringer ved polerne i forhold til resten af kloden. Temperaturen i Arktis er steget dobbelt så hurtigt som det globale gennemsnit, og de seneste fem år (2014-18) har været de fem varmeste år i Arktis, siden målingerne begyndte omkring 1900.

Miljø- og klimasamarbejdet i Arktisk Råd er samlet i AMAP-arbejdsgruppen. Arktisk Råd udgav i 2017 en ny videnskabelig vurderingsrapport om klimaudviklingen i Arktis (Snow, Water, Ice and Permafrost in the Arctic 2017). Rapporten, der involverede adskillige danske og grønlandske forskere og forskningsresultater, opsummerer udviklingen siden 2010 og blev i 2019 fulgt op af en ny rapport fra AMAP (Arctic Climate Change Update 2019). Opdateringen dokumenterer og underbygger de konklusioner, der tidligere er gjort. I de sidste fire år har den maksimale vinterudbredelse af havis været rekordlav, og afsmeltning fra Grønlands indlandsis og gletsjere er det største enkeltbidrag til global havstigning. I perioden 1992-2017 bidrog afsmeltningen i Arktis med ca. 1/3 af den globale havstigning. Særligt markant er det, at havisens volumen er reduceret betydeligt. Siden 1979 er havisens volumen således faldet med 75 procent i september måned, hvor havisens udbredelse og volumen har sit minimum. Herudover giver klimaændringerne ifølge rapporten forøget risiko for naturbrande, algeopblomstring og potentielle forstyrrelser gennem fødekæderne, inklusiv påvirkninger af fiskebestande og havpattedyr.

Det mellemstatslige klimapanel, IPCC, udgav i oktober 2018 en rapport om 1,5°C global temperaturstigning. Af rapporten fremgår det bl.a., at arktiske økosystemer er særligt følsomme over for klimaændringer, at lokalsamfund, der er afhængige af fangst og fiskeri, er særligt udsatte, og at havstigninger vil fortsætte, også selv om det lykkes at begrænse den globale temperaturstigning til 1,5°C. Ustabiliteter i marine iskapper i Antarktis og afsmeltning af Grønlands indlandsis kan føre til flere meters havniveaustigning over hundreder af år. Tærsklen for at udløse disse tipping points kan ligge omkring 1,5°C - 2°C. Endvidere fremgår det af rapporten, at et isfrit hav i Arktis om sommeren forventes en gang pr. århundrede ved en global temperaturstigning på 1,5°C og mindst en gang pr. årti ved 2°C.

I Grønland er Naalakkersuisut særligt opmærksom på klimaudfordringer. Ikke mindst i kraft af den øgede afsmeltning af Grønlands indlandsis, mindre iskapper og gletsjere. Naalakkersuisuts Sektorplan for Energi- og Vandforsyning lægger hovedlinjerne for Naalakkersuisuts arbejde og prioriteringer for den offentlige forsyning, og den rummer store ambitioner i forhold til grøn energi overalt, hvor det er muligt. Målsætningen er, at den offentlige energiforsyning i videst mulig omfang skal komme fra vedvarende energikilder i 2030. Til trods for et forbehold for Paris-aftalen er Grønland således stadig meget ambitiøs i tilgangen til klimaudfordringer i Arktis.

Danske, grønlandske og færøske forskningsinstitutioner spiller en stor rolle i opbygningen af viden om arktiske kli-

maændringer. Danske, grønlandske og færøske forskere deltagere derudover aktivt i internationale klimarelaterede forsknings-, vurderings- og udredningsarbejder. Viden om klimaforandringerne i Arktis og deres regionale og globale konsekvenser spiller en væsentlig rolle i internationale klimaforhandlinger, herunder også om implementeringen af Paris-aftalen. Vidensopbygningen understøttes af DMIs lange meteorologiske dataserier, satellitmålinger, DMIs vinterhavisobservatorium i Qaanaaq og langsigtede undersøgelser af klimaforandringerne i og omkring Grønland og ved Færøerne. Derudover monitorerer DMI det arktiske ozonlag i forbindelse med de danske forpligtelser under Montreal-protokollen om ozonnedbrydende stoffer.

Danmark overtog i januar 2019 driften af 59 målestationer i Grønland fra USA. Målestationerne sikrer pålidelige geodata bl.a. til brug for en effektiv klimaovervågning, herunder af indlandsisens masse.

Kongeriget bidrager derudover aktivt til Arktisk Råds ekspertgruppe om metan- og sodreducerende tiltag, der er videreført under det islandske formandskab for Arktisk Råd. Metan er en kraftig drivhusgas, som har en opvarmende effekt på klimaet, der er ca. 25 gange større end CO₂, og udledningen stammer i vidt omfang fra olie- og gasproduktion og affald. Sod kan, ud over det direkte bidrag til drivhuseffekten, falde på is og sne og dermed øge afsmeltningen af de reflekterende overflader. Ekspertgruppen udgiver hvert andet år en statusrapport med tilhørende opfordringer til reducerende tiltag. Den seneste rapport udkom i maj 2019.

3.4 DANCEA-ordningen

DANCEA-ordningen (Danish Corporation for the Environment in the Arctic), der består af en Klimastøtteordning administreret af Klima-, Energi-, Forsyningsministeriet og en Miljøstøtteordning, der administreres af Miljøstyrelsen under Miljø- og Fødevarerministeriet, er et bærende og samlende element for Kongerigets internationale arktiske klima-, miljø- og naturbeskyttelsessamarbejde i Arktisk Råd. DANCEA understøtter bl.a. overvågningen af global forurening som kviksølv, PCB, DDT og flourforbindelser med bidrag fra Aarhus Universitet (AU). AU bidrager også til at udarbejde et monitoringsprogram for plast og mikroplast i Arktis samt til Kongerigets indsats under Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP) i regi af Arktisk Råd i tæt samarbejde med Grønlands Naturinstitut. Et andet af Kongerigets langsigtede overvågningsprogrammer er Greenland Ecosystem Monitoring (GEM), hvor der i udvalgte afgrænsede lokaliteter i Grønland gennemføres et tværfagligt og tværinstitutionelt overvågningsprogram. PROMICE (Program for Monitoring of the Greenland Ice Sheet), der bidrager til at overvåge og forstå, hvor meget og hvor hurtigt indlandsisen smelter. DMI formidler sammen med De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS) og DTU løbende nye målinger og ny viden om klimaændringerne i Arktis gennem hjemmesiden "Polarportalen". Miljøstøtteordningen under DANCEA finansierer også en stor del af Kongeriget Danmarks vidensopbygning om miljø og naturforhold i den arktiske del af Kongeriget samt rigsfælleskabets bidrag til det globale og regionale miljøarbejde.

3.5 Miljø og natur

Beskyttelsen af den arktiske natur skal ses i sammenhæng med den traditionelle udnyttelse af naturressourcer i Arktis, herunder fiskeriresourcer og havpattedyr. Det gælder også

for Grønland og Færøerne, som har kompetencen for deres respektive natur- og miljøforvaltning under hensyn til de forpligtelser, der følger af internationale aftaler, som er bindende for Kongeriget. Der er derfor et tæt samarbejde i Kongeriget inden for relevant internationalt og regionalt miljø- og naturforvaltningsarbejde.

Det finske formandskab for Arktisk Råd afholdte den 10.-12. oktober 2018 arktisk miljøministermøde i Rovaniemi for at drøfte fælles løsninger i forhold til tre centrale udfordringer for de arktiske samfund og økosystemer: miljøbeskyttelse, klimaforandringer og biodiversitet. Mødet havde deltagelse af medlemsstaternes miljøministre, herunder den danske miljø- og fødevareminister, arktiske ambassadører, oprindelige folks organisationer og observatørlande og blev afsluttet med et 'Chairs Summary' med opfordringer til at styrke klima-, natur- og miljøsamarbejdet i Arktisk Råd i samarbejde med andre internationale aktører. Mødet blev holdt i forbindelse med den anden store arktiske biodiversitetskongres i regi af Arktisk Råd, hvor forskere fra Kongeriget fremlagde den seneste viden om økosystemændringer, biodiversitet og global forurening. Det islandske formandskab forventer at afholde arktisk ministermøde i Island i april 2020 i forbindelse med en konference om plast og mikroplast.

i) Miljøsamarbejdet i Arktisk Råd

Gennem arbejdet i AMAP-arbejdsgruppen under Arktisk Råd bidrager Kongeriget med viden om miljø- og klimaændringer i Grønland og Færøerne, herunder global forurening af svært nedbrydelige organiske miljøgifte (POP'er), tungmetaller, plast og mikroplast, radioaktivitet og sod. Niveauer og effekter af POPer og tungmetaller overvåges i befolkningen og i de marine dyr. Desuden måles niveauer af den globale forurening i luften. Data bidrager til en styrket regulering af bl.a. Minamatakonventionen om udfasning af menneskeskabt kviksølv og Stockholmkonventionen, som omhandler udfasning af POPer. Beskyttelse af havmiljøet arbejdes der med i PAME, hvor der er igangsat udarbejdelsen af en regional handlingsplan om marint affald i Arktis. Kongeriget er co-lead på udarbejdelsen af den regionale handlingsplan om marint affald.

I efteråret 2018 udkom to videnskabelige rapporter, hvor Kongeriget har været co-lead på den første, der omhandler biologiske effekter af kontaminanter (Biological Effects of Contaminants on Arctic Wildlife and Fish). Rapporten dokumenterer, at PCB og kviksølv stadig udgør en betydelig trussel mod arktisk dyreliv, særligt store prædatorer som isbjørne, hvaler og sæler. Også visse fuglearter er fortsat i risiko på grund af eksponeringen af kontaminanter. Rapporten peger desuden på de mulige sundhedsmæssige risici, der er forbundet med at have en stor del af sin kost fra netop disse arter og opfordrer til yderligere forskning på området. Den anden rapport omhandler forsuring i det arktiske ocean (Arctic Ocean Acidification) blandt andet med grønlandsk rejfiskeri som case-study, og der er i rapporten givet bud på forvaltningstiltag for at forbedre resiliensen mod fortsat forsuring.

I samarbejde med Canada leder Kongeriget det arktiske samarbejdet om nye videnskabelige rapporter om henholdsvis den arktiske befolknings sundhed i forhold til forurening af den marine kost og forureningen i Arktis med kviksølv. Kongeriget leder også et arbejde om klimaændringer relateret til svært nedbrydelige stoffer i Arktis. Desuden er en ny videnskabelig rapport under forberedelse om sodforureningen i Arktis.

ii) Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd

Biodiversitetssamarbejdet i Arktisk Råd er samlet i biodiversitets arbejdsgruppen, CAFF. Grønland er Head of Delegation på vegne af Kongeriget Danmark. Arbejdet i CAFF leverer input til Kongerigets arbejde i globale fora for naturbeskyttelse. Opfølgningen på Arktisk Råds store Arctic Biodiversity Assessment (ABA) i 2013 er et fokusområde for Kongeriget. Ligeledes har Kongeriget forøget indsatsen i forhold til CAFFs Circumpolar Biodiversity Monitoring Programme (CBMP), hvor Kongeriget sammen med USA fortsat har formandskabet. CBMP fremlagde sin første evaluering af de arktiske økosystemer. (tilstanden af marine økosystemer i Arktis) i 2017, og i foråret 2019 udkom evalueringen af tilstanden af ferskvandsøkosystemer. Herudover arbejdes der på evalueringer af tilstanden af terrestriske økosystemer og kystøkosystemer. Resultaterne viser, at biodiversiteten i Arktis er under forandring med fx nye arter, der indvandrer sydfra. Rapporterne kommer med eksempler på ændringer i de arktiske økosystemer, herunder ændringer af adfærd hos visse arter og ændringer i sammensætningen af næringsrige plankton, som er vigtige for visse højarktiske arter.

iii) Biodiversitets-konventionen og beskyttelse af miljø og havmiljø Kongeriget er omfattet af Biodiversitetskonventionen (CBD), og arbejdet i Arktisk Råd med monitorering af biodiversiteten understøtter arbejdet under CBD. Parterne til konventionen skal vedtage en ny strategisk plan og nye globale naturmål (post-2020) på den 15. partskonference (COP15) i Kina i efteråret 2020. I den forbindelse arbejder Kongeriget for, at fremtidige mål styrker implementering af konventionens Vision for 2050, samt at nye mål bygger på f.eks. rapporter fra FN's naturpanel IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services), og at målene er realistiske at nå.

I regi af CBD pågår ligeledes arbejdet med identifikationen af "økologisk eller biologisk signifikante havområder". CBD har opfordret parterne i det nordøstlige Atlanterhavsområde til at færdiggøre den igangværende proces for beskrivelse af områder, der opfylder kriterierne for økologisk eller biologisk vigtige havområder i denne region. I havkonventionen OSPAR, som omfatter Nordøstatlanten og den østlige del af farvandet omkring Grønland, er man i juni 2018 blevet enige om at genoptage dette arbejde som indspil til CBD, og der blev afholdt en workshop i september 2019 herom. Kongeriget deltager i arbejdet med at udarbejde OSPARs kommende strategi for Nordøstatlanten og en statusrapport for havmiljøets tilstand, der også vil dække den østlige del af farvandet omkring Grønland. Kongeriget indgår endvidere i FN's arbejde med en juridisk bindende tillægsaftale til Havretskonventionen om beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af marin biodiversitet uden for national jurisdiktion BBNJ (Biodiversity Beyond National Jurisdiction). Arbejdet med tillægskonventionen er særligt begrundet i, at der har vist sig et behov for at implementere og operationalisere Havretskonventionens bestemmelser ift. biodiversitet i områder uden for national jurisdiktion. Første session af FN-forhandlingerne blev afholdt i september 2018, andet møde i foråret 2019 og tredje møde i september 2019. En fremtidig tillægsaftale forventes at indeholde elementer i forhold til områdebaserede forvaltningsredskaber, herunder beskyttede områder, miljøkonsekvensvurderinger, kapacitetsopbygning og overførsel af marinteknologi samt marine genetiske ressourcer (f.eks. enzymer, mikrober og små organismer), inklusiv spørgsmål om deling af goder herfra. Kongeriget har væsentlige interesser i

at sikre en bæredygtig udnyttelse og beskyttelse af biodiversitet i havene. Kongeriget har hertil særlige interesser i at sikre nationale interesser om bæredygtig erhvervsmæssig brug af havene, herunder bl.a. fri navigation, fiskeri samt energi- og råstofindvinding.

Kongeriget bidrager også aktivt med viden og vurderinger om arktiske forhold i en række internationale samarbejder om miljøet, særligt i Arktisk Råd, men også f.eks. i arbejdet i FN's Naturpanel IPBES. I regi af arbejdet under IPBES er der udarbejdet en række tilstandsrapporter, herunder for det amerikanske kontinent hvori Grønland indgår, og i foråret 2019 udkom der en samlet dyster global tilstandsrapport om biodiversitet og økosystemtjenester. Data om Grønland (og Arktis) har ved flere lejligheder ikke været inddraget eller beskrevet særlig godt. Der er derfor nomineret en DCE konsulent fra Aarhus Universitet som IPBES medforfatter, som fremover vil sikre, at kvaliteten forbedres.

3.6 Kontinentalsokkelprojektet

Under henvisning til FN's havretskonvention fra 1984 har Kongeriget Danmark i perioden fra 2009 til 2014 indleveret dokumentation (delsubmissioner) til FN's Kommission for Kontinentalsoklens grænser (CLCS) om en udvidelse af kontinentalsoklen i fem områder. De fem områder fordeler sig med to ved Færøerne og tre ved Grønland, og de bliver behandlet enkeltvis af CLCS. Kontinentalsokkelprojektet har haft til opgave at identificere de områder, hvor krav om retten til nye havbundsområder kan fremsættes. Projektet blev igangsat i 2002 i et samarbejde mellem Danmark, Færøerne og daværende Grønland. Efter indlevering af den sidste delsubmission i 2014, der omfatter området med Nordpolen i det arktiske ocean, har opgaven været et løbende beredskab til de konsultationer, der kommer, når CLCS vil behandle de enkelte delsubmissioner. Når konsultationerne med CLCS er afsluttet, vil CLCS fremkomme med sine anbefalinger vedr. den ydre grænse for de respektive landes adkomst til kontinentalsokkelen.

CLCS gav i 2014 sin anbefaling vedr. delsubmissionen nord for Færøerne. Det er vanskeligt at forudsige, hvornår behandlingen i CLCS af de resterende delsubmissioner vil være tilendebragt. Det vurderes, at området i det arktiske ocean, hvor der er overlappende krav fra både Kongeriget, Canada, Norge og Rusland, vil blive det sidste af Kongerigets områder, der får en anbefaling fra CLCS.

Såfremt der efter CLCS' anbefalinger stadig eksisterer overlappende krav til nabolande, vil den endelige afgrænsning være genstand for politiske forhandlinger mellem disse lande. Kongeriget Danmark lægger – helt i tråd med Ilulissat-erklæringen – stor vægt på dialog og direkte forhandlinger mellem samtlige relevante stater, herunder Rusland, både i forhold til tekniske geofaglige spørgsmål samt i forhold til spørgsmål vedr. afgrænsning af overlappende sokkelkrav. USA er således vært for en geofaglig workshop i december 2019, den såkaldte Arctic Ocean Workshop, hvor en række af disse spørgsmål bliver drøftet mellem de fem kyststater i det arktiske ocean.

3.7 Grænsedragning mellem Grønland og Canada

For at skabe yderligere fremgang i spørgsmål om grænse-
dragning mv. i farvandene mellem Canada og Grønland etablerede Udenrigsministeriet sammen med Naalakkersuisut og Canadas regering i forbindelse med fejringen af 10-året for Ilulissat-erklæringen en fælles arbejdsgruppe. Arbejdsgruppen vil komme med anbefalinger til at løse udestående græn-

sespørgsmål mellem landene. Dette inkluderer bl.a. suverænitet over Hans Ø og den maritime grænsedragning i Lincoln Sea. Arbejdsgruppen har afholdt en række møder, herunder i St. Petersborg og Ottawa, og arbejdet skrider planmæssigt fremad. Etableringen af arbejdsgruppen er ligeledes et eksempel på villighed til at finde løsninger på overlappende territoriale krav i Ilulissat-erklæringens ånd.

3.8 Forsvarets opgaveløsning i Arktis

Forsvarets hovedopgaver i Arktis er militært forsvar af Grønland og Færøerne samt overvågning og suverænitetshævdelse. For Grønlands vedkommende er det tillige at varetage opgaver på havmiljøområdet og opgaver inden for eftersøgning og redning (Search and Rescue (SAR)) i Kongerigets ansvarsområde. Ud over disse opgaver varetager Forsvaret gennem sin tilstedeværelse i og omkring Grønland og Færøerne også løsningen af opgaver på vegne af andre myndigheder og fungerer som støtte til det civile samfund i Grønland og på Færøerne, herunder fiskeriinspektion.

i) Forsvarsforlig og Arktis-aftalen

Aftale på Forsvarsområdet i perioden 2018-2023 (Forsvarsforliget) indgår punktet "Et relevant forsvar i Arktis", hvoraf det fremgår, at Arktis-aftalen fra december 2016, der styrker overvågning, kommando, kontrol og kommunikation samt operative indsatser i Arktis, videreføres. Forsvaret indsatte derfor i 2019 for første gang en fregat og et støtteskib under Arktisk Kommando, hvilket i indsættelsesperioden bl.a. har medført en øget luftrums- og havoverfladeovervågning. I praksis er flere af Arktis-aftalens anbefalinger fortsat under implementering. Derudover indeholder forliget en række områder, hvor indsatsen i Arktis styrkes i samarbejde med Grønland og Færøerne, herunder etablering af en beredskabsuddannelse i Grønland efter ønske fra Naalakkersuisut samt en styrket evne til at overvåge aktiviteter under vandoverfladen med opgradering af nogle af henholdsvis Søværnets skibe og Flyvevåbnets Seahawk-helikoptere. Fokus er på at skabe øget overvågning og styrke det internationale samarbejde om opgaveløsningen i Arktis. I januar 2019 indgik forsvarsforligskredsen en tillægsaftale, der bl.a. tilfører yderligere 1,5 mia. kr. til forsvarsområdet i 2023.

Miljøoprydningen i Grønland strækker sig over en årrække og foregår i tæt dialog med de grønlandske myndigheder. Erfaringerne fra projekterne ventes at kunne komme Grønland og andre lande med tilsvarende olieforureninger i arktisk klima til gode.

ii) Internationalt samarbejde

Forsvarsministeriet arbejder tæt sammen med de øvrige otte arktiske stater gennem hhv. Arktisk Råd arbejdsgruppen Emergency Prevention Preparedness and Response (EPPR) og Arctic Coast Guard Forum (ACGF). EPPR formandskabet fortsættes i perioden 2019-2021 af en dansk repræsentant fra Forsvarsministeriet, og Kongerigets delegation ledes af en repræsentant fra Forsvarskommandoen. Igennem EPPR samarbejder Forsvarsministeriet tæt med de øvrige stater og repræsentanter for oprindelige folk og en række observatørstater og organisationer om akutte forureningsproblematikker (f.eks. oliespild), eftersøgning og redning, det nukleare beredskabsområde samt naturkatastrofer. Især eftersøgning og redning og samarbejdet på det nukleare område er under udvikling, og samarbejdet på disse områder er udbygget med bl.a. deltagelse fra Beredskabsstyrelsen. Forsvarsministeriet har gennem EPPR fokus på styrket international koordine-

ring og samarbejde på de nævnte områder. Det sker blandt andet via et intensiveret samarbejde med EU og andre relevante organisationer. Forsvarsministeriet og Forsvaret arbejder løbende på at sikre tæt koordinering mellem EPPR og ACGF, da der er et udpræget emnesammenfald.

Arktiske spørgsmål har også været berørt inden for rammerne af det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFCO) og ført til etablering af et samarbejde mellem de nordiske landes forsvar om bl.a. arktisk vintertræning. Danmark deltog i perioden 22. maj - 4. juni 2019 i den store nordiske luftmilitære øvelse Arctic Challenge Exercise med bl.a. F16-fly og personel. Det danske bidrag var deployeret til det nordlige Finland. I 2020 varetager Danmark formandskabet for NORDEFCO.

3.9 Søfart og sejladsikkerhed

Havisens afsmeltning åbner for nye og kortere sejlruiter og en potentielt øget skibstrafik i Arktis, men arktisk sejlads vil fortsat komme til at foregå under krævende forhold. Derfor arbejdes der for et højt niveau af sikkerhed og miljøbeskyttelse. I FN's Søfartsorganisation (IMO) arbejdes der med, at risikoen ved brug og transport af tung brændselsolie (Heavy Fuel Oil, HFO) i Arktis skal reduceres. Det er blevet besluttet, at IMO skal gennemføre en analyse, der specielt skal kortlægge konsekvenserne for arktiske samfund af et forbud mod brug og transport af HFO som skibsbrændstof i Arktis. Arbejdet omfatter ikke transport af HFO som last. Den endelige beslutning ventes vedtaget på et møde i IMO's miljøkomité i 2020. Naalakkersuisut har tilsluttet sig, at der aktivt arbejdes for et forbud mod HFO i Arktis.

Den 1. januar 2017 trådte den såkaldte Polarkode i kraft, som vedtaget i IMO under FN. Den implementeres gradvist frem mod 2020. Dette vil skærpe sikkerheden ved arktisk sejlads, fordi skibe, der ønsker at sejle i polarfarvande, klargøres og certificeres til at kunne efterleve de krav, som Polarkoden indeholder. Polarkoden har tre dele: miljø, uddannelse og sikkerhed. I IMO pågår et samarbejde vedr. udvikling af en vejledning, for at mindre skibe under konventionsstørrelse kan opfylde sikkerhedsdelen for polarkoden. Søfartsstyrelsen er i dialog med Grønlands Selvstyre mhp. at fastlægge en fælles position til brug for det videre arbejde.

I maj 2019 vedtog IMO's miljøkomité en international resolution vedr. øget samarbejde mellem skibsfart og havne for at reducere emissioner fra skibe. Resolutionen sigter mod et øget frivilligt klimasamarbejde imellem havne og skibsfarten i Arktis vedr. nedbringelse af drivhusgasserne fra skibe. Da resolutionen sigter mod "frivillig handling", skal der fremadrettet etableres en dialog med Grønlands Selvstyre i forhold til, hvordan rigsfællesskabet samlet set skal forholde sig til denne resolution – og evt. foreslå nye eller styrke eksisterende aktiviteter i den forbindelse.

Grønland deltager i forummet Arctic Offshore Regulators Forum (AORF), hvor man bl.a. bidrager og deltager til The Arctic 2019-project, der har til formål at klarlægge standarder og retningslinjer i forbindelse med offshore olie og gas aktiviteter i de arktiske lande.

DMI står for varsling af farligt vejr og udarbejdelse af vejrudsigter og farvandsudsigter for hele Grønland og det omliggende hav. DMI har stort fokus på at styrke den operationelle overvågning og modellering af havisen i det arktiske ocean med henblik på at understøtte sikker sejlads. Grundlaget for varslingen bliver stadigt bedre, bl.a. gennem udvikling af finmaskede vejrmødelles for vindforholdene i de grønlandske fjorde. DMI varetager tillige overordnet kortlægning af havi-

sen omkring Grønland og indenskærs iskortlægning omkring Kap Farvel. Det har væsentlig betydning for sejladsikkerheden. DMI gennemførte i 2017 en modernisering af istjenesten, så iskort nu udarbejdes alene ved hjælp af satellitdata, hvilket sikrer en højere kvalitet og regularitet. DMI deltager aktivt i EU's jordobservationsprogram, Copernicus, som understøtter brugen af satellitdata og modeller i det arktiske ocean. I 2019 omfatter nye initiativer i Copernicus bl.a. højtopløst modellering af havisen ved Kap Farvel.

3.10 Kortlægning samt digital infrastruktur for arktiske geografiske data

Data og korttjenester samt tilhørende digital infrastruktur har stor betydning for et samfunds udvikling og udgør et betydningsfuldt bidrag til den grundlæggende indsats for digitalisering og udvikling af Arktis. Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering (SDFE) har iværksat en ny kortlægning af Grønland i det åbne land. Kortlægningen vil bl.a. understøtte digitalisering af det grønlandske samfund og forbedret navigation i terrænet samt forsvars opgaver ifm. suverænitetshævdelse. SDFE har i samarbejde med Finland, Island, Sverige, Norge, Canada, Rusland og USA's kortlægningsmyndigheder udviklet en digital infrastruktur for geografiske data (Arctic Spatial Data Infrastructure) med fokus på at understøtte arbejdet i Arktis Råd og dets arbejdsgrupper. Samarbejdet udmøntes bl.a. i Arctic SDI Geoportal, der giver adgang til arktiske reference- og baggrundskort og tematiske data, herunder en digital arktisk højdemodel. Nye pålidelige søkort er en væsentlig faktor for søfart og sejladsikkerhed i grønlandske farvand. Derfor pågår der løbende opdatering af grønlandske søkort.

3.11 Forskning

Forskning udgør en væsentlig del af fundamentet for arktisk samarbejde og skaber grundlaget for vigtige politiske beslutninger om bæredygtig udvikling og miljø i Arktis. Grønlands Selvstyre påbegynder arbejdet med ny Grønlandsk forskningsstrategi i efteråret 2019, til lancering i 2020.

i) Forskningsaftalen

De otte arktiske stater samt Grønland og Færøerne underskrev i maj 2017 en juridisk bindende aftale om styrket forskningssamarbejde i og om Arktis. Kongeriget Danmark er depositar for aftalen, der trådte i kraft den 23. maj 2018 i forbindelse med 10-året for Ilulissat-erklæringen. Aftalen skal understøtte samarbejde og friere bevægelighed for forskere, forskningsudstyr m.m. på tværs af den arktiske region og understreger, at forskning udgør en væsentlig del af fundamentet for arktisk samarbejde. Det har været et hensyn i aftalen, at den ikke ekskluderer ikke-arktiske nationer. Aftalen opfordrer til øget samarbejde med ikke-arktiske stater, som har væsentlige arktiske forskningsaktiviteter. Som depositar har Kongeriget Danmark ansvaret for at iværksætte en proces for opfølgning på aftalen. Den 11. marts 2019 afholdt Danmark et møde med de arktiske stater for at evaluere aftalens effekt. Der var enighed blandt landene om, at der årligt afholdes til-

svarende møder for at vurdere udfordringer og muligheder forbundet med aftalen. Ansvar for at afholde disse møder følger formandsskabet for Arktisk Råd.

ii) International arktisk hub

I 2017 og 2018 har Grønlands Selvstyre og Styrelsen for Forskning og Uddannelser bl.a. arbejdet med at udvikle et koncept for en international arktisk hub i Grønland. Arbejdet har tilvejebragt en overordnet konsensus om, hvordan en international arktisk hub kan tage sig ud. Hubben finansieres i fællesskab mellem Danmark og Grønland, og der er fra dansk side afsat 3 mio. kr. i 2019-2022. I 2019 blev Naalakkersuisut af Inatsisartut bemyndiget til at disponere 750.000 kroner til at etablere en international forskningshub. Danmark og Grønland arbejder på en konkret aftale for implementering af visionen for den internationale arktiske hub, som forventes etableret ultimo 2019.

iii) Forum for Arktisk Forskning

Forum for Arktisk Forskning (FAF) har siden dets etablering i 2013 fungeret som et centralt organ for arktisk forskningssamarbejde med deltagelse af repræsentanter fra alle de centrale forskningsinstitutioner fra Danmark, Færøerne og Grønland. Det seneste år har FAF bl.a. øget fokus på, hvordan den arktiske forskningsdagsorden kan få en mere fremtrædende plads i det kommende forskningsprogram i EU (Horizon Europe). Derudover har forummet drøftet udfordringer og muligheder i forhold til finansiering af arktisk forskning, infrastruktur og samarbejde. I 2018 og 2019 har FAF lagt sine møder i Grønland og Færøerne og påbegyndt mødeafholdelse hos medlemsinstitutionerne. Formålet er at opnå bredere kendskab til forskningsinfrastrukturen i Kongeriget.

iv) UArctic

Arktisk Universitet (UArctic) er et internationalt samarbejde mellem universiteter m.fl. i den arktiske region, der støttes med 3 mio. kr. over finansloven. Bevillingen går dels til drift af UArctic, til UArctics mobilitetsprogram for studerende, forskere og undervisere, North2North, og dels til konkrete projekter, som udvælges efter åbent opslag fra rigsfællesskabets medlemmer i UArctic. Ved uddelingen i 2019 fik tre nye projekter bevilget midler under samarbejdet: "Enhancing Equity and Inclusion in Education in Circumpolar North" og "Children of the Arctic: local knowledge and sustainable development", som begge ledes af Grønlands Universitet, samt projektet "Climate Change effects on Nature and Society in the Arctic", som ledes af Aarhus Universitet. Et tilsvarende antal projekter forventes bevilget i 2020.

Hermed slutter redegørelsen.
